

ВСТУП

Основи римського приватного права є однією з навчальних дисциплін, вивчення якої сприяє усвідомленню майбутніми фахівцями значення норм права, які регулювали в Стародавньому Римі особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини).

Предметом навчальної дисципліни є система права, яка склалась в Стародавньому Римі, та зіграла виключну роль в розвитку європейського права. В сучасних правових системах Європи та Америки основна юридична термінологія, правові інститути, структура викладання матеріалу в кодексах, законах та учбових керівництвах ведуть своє походження з римського права.

Програма навчальної дисципліни включає наступні блоки тем: Предмет та джерела римського приватного права; Особи; Сімейне право; Захист прав; Позови; Загальне вчення про речове право; Володіння; Право власності; Право на чужі речі; Загальне вчення про зобов'язання; Загальні положення про договори; Окремі види договірних зобов'язань; Квazіконтракти; Зобов'язання із деліктів; Квazіделікти; Загальні положення про спадкове право.

При вивченні навчальної дисципліни «Основи римського приватного права» студенту потрібно опанувати лекційний матеріал, матеріал підручника, [гlossарій](#), додаткову літературу, виконати письмові роботи (есе) та тестові завдання.

Мета даного курсу – сформувати у студентів правове мислення, навички з тлумачення відповідних норм, формування первинних знань, які будуть застосовуватись у майбутній професійній діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни “Основи римського приватного права” студенти повинні:

- **знати:** стан основних понять римського права; поділ римського права на приватне і публічне; періодизацію розвитку Римської держави; поняття та види джерел римського приватного права; загальні положення права власності; право на чужі речі як обмежене речове право; поняття зобов'язання; поняття та види договорів; основні поняття спадкового права.
- **уміти:** застосовувати набуті знання у вирішенні професійних завдань.

Опис навчальної дисципліни:

Курс	Рівень освіти, галузь знань, спеціальність	Дидактична структура навчальної дисципліни
Кількість кредитів ЕКТС: 6,0 Кількість модулів: 3 Загальна кількість годин: 180 Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 – 4 самостійної роботи студента – 6 – 10	Рівень освіти – перший (бакалаврський) Галузь знань – 08 «Право» Спеціальність – 081 «Право»	Модуль 1 Лекції: 10 Практичні заняття: 12 Самостійна робота: 40 Модуль 2. Лекції: 8 Практичні заняття: 8 Самостійна робота: 37 Модуль 3. Лекції: 14 Практичні заняття: 16 Самостійна робота: 35 Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль – недиференційований залік

Програма навчальної дисципліни «Основи римського приватного права» складається з восьми блоків, загального глосарію та підсумкових тестів.

Формами контролю знань студентів є поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль знань студентів включає:

- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни на практичних заняттях із застосуванням таких засобів: усне, письмове або експрес-опитування, вирішення практичних завдань або

задач, участь у розробці кейсу, захист есе або реферату за ініціативи студента. Поточний контроль має на меті перевірку рівня підготовки студента до вивчення поточного матеріалу. **У ході практичного заняття студент може отримати оцінку за чотирибальною шкалою (0, 3, 4, 5);**

- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни, що проводиться наприкінці модулів у формі колоквіумів тощо.

Впродовж семестру студенти виконують завдання для самостійної роботи (підготовка презентації, есе, реферату тощо). **Максимальна кількість балів за самостійну роботу – 20 балів.**

Формою підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни є залік. Мінімальна оцінка результатів поточного контролю й самостійної роботи, за якої студент отримує залік, становить 60 балів, максимальна – 100 балів.

Розподіл балів між формами організації освітнього процесу і

видами контрольних заходів:

Поточний контроль						Самостійна робота студентів	Підсумкова оцінка знань (залік)
Модуль № 1		Модуль № 2		Модуль №3			
п/з, с/з	колоквіум	п/з, с/з	колоквіум	п/з, с/з	колоквіум		
max	max	max	max	max	max	max	max
20	10	15	10	15	10	20	100

Критерії оцінювання результатів навчання:

Вид контролю	Кількість балів	Критерії (за кожною з оцінок)
--------------	--------------------	-------------------------------

Поточний контроль на практичному занятті	Max 5	Відмінне засвоєння навчального матеріалу з теми, можливі окремі несуттєві недоліки
	4	Добре засвоєння матеріалу з теми, але є окремі помилки
	3	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу
Колоквіум	Max 10	Результати опрацювання матеріалу високі, відсутність помилок
	10	Результати опрацювання матеріалу високі, можлива незначна кількість несуттєвих помилок
	8	Результати опрацювання матеріалу достатньо високі, можлива незначна кількість несуттєвих помилок
	6	Добре засвоєння матеріалу з теми, але є окремі помилки
	4	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість несуттєвих помилок
	2	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість суттєвих помилок
	1	Прогалини в знаннях, студент слабо володіє матеріалом роботи
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу
	Max 20	Глибоке знання проблем, пов'язаних із темою дослідження, вільне володіння матеріалом, вміння самостійно й творчо мислити, знаходити, узагальнювати, аналізувати матеріал, робити самостійні теоретичні й практичні висновки

Оцінка самостійної роботи студента		
	18	У роботі розкрито основні положення теми, але є деякі неточності у викладанні матеріалу, теоретичні поняття недостатньо підкріплені фактичними даними
	15	Основні положення теми розкрито, але деякі питання висвітлено неповно. Студент добре володіє матеріалом, але відсутня творчість і самостійність у дослідженні
	12	Основні теоретичні питання висвітлено поверхнево, відсутні висновків або висновки не мають самостійного характеру; студент слабо володіє матеріалом
	5	Основні положення теми висвітлено поверхнево, теоретичні положення не підкріплені фактичним матеріалом; немає висновків; студент слабо володіє матеріалом роботи
	0	Основні положення теми висвітлено поверхнево, з великою кількістю помилок; немає висновків; студент не володіє матеріалом роботи

Шкала підсумкового педагогічного контролю (залік)

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою для заліку	Оцінка за 100- бальною шкалою, що використовується в НЮУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	зараховано	90 – 100

B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками		80 – 89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків		70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60 – 69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	не зараховано	35 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов’язковий повторний курс		0 – 34

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ОСНОВИ РИМСЬКОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА»

Тема 1. Поняття та предмет римського приватного права. Джерела римського приватного права

Поняття римського права. Поділ римського права на приватне і публічне. Зміст понять «приватне право» (*ius privatum*) та «цивільне право» (*ius civile*). Системи римського приватного права: цивільне право (*ius civile*), право народів (*ius gentium*), преторське право (*ius praetorium*). Принципи римського приватного права. Предмет римського приватного права. Значення римського приватного права для виникнення і розвитку правових систем країн Європи. Рецепція римського права. Значення римського права в сучасній юриспруденції.

Джерела римського права. Періодизація розвитку Римської держави і права. Етапи періодизації: архаїчний період, передкласичний період (республіка), класичний період (принципат), післякласичний період. Юстиніанівський період.

Поняття та види джерел римського приватного права. Джерела виникнення та змісту римського приватного права. Рабовласницьке суспільство як джерело змісту правових норм. Джерела римського права як форми вираження права. Звичаї як норми неписаного права. Постанови народних зборів у республіканський період. Сенатусконсульти періоду принципату. Імператорські конституції. Едикти магістратів як специфічна форма правотворення. Діяльність юристів (юриспруденція). Джерела пізнання римського права.

Кодифікація Юстиніана. Звід римського цивільного права (*Corpus iuris civilis*). Дігести (Пандекти), Інституції, Кодекс, Новели.

Тема 2. Особи. Сімейне право

Поняття особи в римському праві. Поняття суб'єкта права. Правосуб'єктність та її визначення за статусом свободи, громадянства та сімейного стану. Поняття та зміст правоздатності. Момент виникнення та припинення правоздатності. Обмеження правоздатності. Припинення честі. Поняття дієздатності. Обсяг дієздатності залежно від віку. Правове становище римських громадян. Набуття і втрата римського громадянства. Правове становище латинів, перегринів, вільновідпущених і колонів. Рабський пекулій.

Юридичні особи.

Загальний строй римської сім'ї. Агнатська та когнатська спорідненість. Поняття та види законного римського шлюбу. Шлюб з чоловічою владою і без чоловічої влади. Укладення і припинення шлюбу. Правові відносини подружжя. Конкубінат.

Правові відносини батьків і дітей. Батьківська влада. Майнові права дітей. Пекулій. Еманціація. Опіка та піклування. Усиновлення та узаконення.

Тема 3. Захист прав. Позови

Самоуправство як первісна форма захисту прав. Самозахист. Загальний характер державного захисту прав. Органи державного захисту. Виникнення державного суду.

Цивільний процес як форма захисту та реалізації прав. Види цивільного процесу: легісакційний, формулярний, екстраординарний. Формула позову в формулярному процесі.

Позовний захист. Поняття і види позовів. Речові позови (*actio in rem*). Абсолютний характер речово-правового захисту. Особисті позови (*actio in personam*). Відносний характер особисто-правового захисту. Позови «суворого права» та позови «доброї совісті». Позови за аналогією. Позови з фікцією. Позови для відновлення порушеного майнового права; штрафні позови; позови про відшкодування збитків і покарання відповідача. Кондикції.

Позовна давність. Відмінність позовної давності від законних строків для пред'явлення позову. Початок перебігу позовної давності. Підстави та наслідки переривання та зупинення перебігу позовної давності.

Особливі засоби преторського захисту. Інтердикти (заборони). Поновлення у первісному стані (реституція). Стипуляція. Введення у володіння.

Тема 4. Загальне вчення про речове право. Володіння. Право власності. Права на чужі речі

Поняття речей. Класифікації речей у римському праві. Поділ речей на тілесні та безтілесні; ті, що перебувають в обігу, та ті, що вилучені з обігу; манципні та неманципні; рухомі та нерухомі; родові та індивідуально визначені; подільні та неподільні; споживчі та неспоживчі; прості й складні. Плоди і доходи. Майно.

Поняття та загальна характеристика речового права. Види речових прав.

Поняття володіння (*possessio*). Елементи володіння. Види володіння. Законне володіння. Незаконне володіння: добросовісне і недобросовісне. Відмінність володіння від держання.

Виникнення володіння. Припинення володіння. Захист володіння. Види преторських інтердиктів.

Поняття і зміст права власності. Право володіння. Право користування. Право розпорядження. Обмеження права власності. Види права власності. Квіритська, преторська (бонітарна), провінційна власність та власність переґринів. Спільна власність. Набуття права власності. Первісні та похідні способи набуття права власності. Втрата права власності.

Захист права власності. Віндикаційний і негаторний позови. Захист преторської власності. Публіціанський позов.

Права на чужі речі як обмеження права власності. Поняття та види прав на чужі речі. Поняття сервітутів. Земельні (предіальні) та особисті (персональні) сервітути. Підстави встановлення сервітутів. Припинення сервітутів. Захист сервітутів. Емфітевзис і суперфіцій. Заставне право. Поняття і форми застави. Особливості різних форм застави. Права та обов'язки заставодержателя.

Тема 5. Загальне вчення про зобов'язання. Загальні положення про договори

Поняття зобов'язання. Відмінності зобов'язально-правових та речово-правових відносин. Підстави виникнення зобов'язань. Предмет зобов'язання. Сторони у зобов'язанні. Виконання зобов'язань. Місце і час виконання зобов'язань, їх правове значення. Наслідки невиконання зобов'язань. Відповідальність за невиконання або неналежне виконання зобов'язань. Підстави звільнення від відповідальності. Забезпечення зобов'язань: застава, завдаток, неустойка, порука. Припинення зобов'язань. Новація. Залік. Смерть однієї із сторін. Випадкова неможливість виконання.

Поняття та види договорів. Односторонні та двосторонні договори. Платні та безоплатні договори. Договори суворого права (*negotia stricte iuris*) і договори доброї совісті (*negotia bonae fidei*). Контракти. Пакти. Види контрактів. Вербальні та літеральні контракти. Реальні та консенсуальні контракти. Безіменні контракти. Умови дійсності договорів. Зміст договору. Елементи змісту договору: істотні, звичайні та випадкові. Умови та строки. Мета договору. Укладення договору.

Тема 6. Окремі види договірних зобов'язань. Квзіконтракти

Вербальні контракти. Стипуляція. Клятвена обіцянка вільновідпущеника. Встановлення приданого.

Літеральні контракти. Синграфи, хірографи.

Консенсуальні контракти. Договір купівлі-продажу. Договір найму та його різновиди. Договір доручення. Договір товариства.

Реальні контракти. Договір позики. Договір позички. Договір поклажі та його різновиди. Договір застави.

Безіменні контракти. Договір міни. Прекарій. Оціночний договір.

Пакти та їх види. Захист прав, що виникають із контрактів та пактів.

Поняття квазіконтрактів. Ведення чужих справ без доручення. Безпідставне збагачення однієї особи за рахунок іншої.

Тема 7. Зобов'язання із деліктів. Квазіделікти

Поняття делікту. Публічні та приватні делікти. Система деліктних зобов'язань. Окремі види деліктів: особиста образа, крадіжка, неправомірне знищення або пошкодження чужого майна.

Поняття квазіделіктів. Відповідальність судді за неналежне здійснення судового провадження. Відповідальність за викинуте або вилите із помешкання. Відповідальність за небезпечне для оточення виставлене, підвішене або вивішене майно. Відповідальність власників готелів, заїжджих дворів, судно володільців за шкоду, завдану майну постояльців або пасажирів.

Тема 8. Загальні положення про спадкове право

Основні поняття спадкового права: спадкування, спадкодавець, спадкоємець, спадкове майно, універсальне та сингулярне наступництво. Етапи розвитку римського спадкового права.

Спадкування за заповітом. Правова природа заповіту. Заповідальний відказ (легат). Фідеїкоміси. Обов'язкова частка у спадщині.

Спадкування за законом. Класи спадкоємців за законом.

Прийняття спадщини. Захист спадкових прав.

Кожен **Блок** складається з: *Плану теми, Тексту лекції, Відеолекції, Глави (глав) підручника, Глосарія, Літератури, Письмової роботи (есе), Тестових завдань за обраною темою.*

Блоки для опрацювання відкриваються по черзі відповідно до Календарного плану, який розташований на початку курсу.

Успішним вважається опрацювання **Лекційного матеріалу**, якщо студент правильно відповідає на запитання - тести наприкінці кожної лекції і це є автоматичним допуском його до виконання наступних видів роботи. Якщо студент не відповідає на запитання - тести або відповідає не правильно, він повинен заново опрацювати лекційний матеріал.

Для **Письмової роботи (есе)** студент самостійно обирає одну із запропонованих в переліку тем, що додається до кожної Теми. Перед написання роботи необхідно проаналізувати рекомендовану навчальну та наукову літературу з обраної теми. Якщо в роботі декілька питань, слід намагатися вичерпно розкрити кожне з них. Письмова робота (есе) **повинна бути створена в форматі Word**, належним чином оформлена, виконана українською мовою, мати чітку та логічно вивірену структуру. В Роботі оцінюється ступінь самостійності виконання роботи, творчий характер, внутрішня послідовність, логічність і її завершеність.

В кожному блоці розміщені **Тести**, проходження яких оцінюється в **5 балів**.

Останнім видом робіт є складання **Підсумкових тестів** в кількості 60, які оцінюються максимально в **44 бали**..

Якщо в ході опрацювання курсу виникнуть питання, надсилайте повідомлення на поштову скриньку: ***n.v.korobtsova@nlu.edu.ua*** або ***o.o.bilyaev@nlu.edu.ua***